

İlkçağ'dan Ortaçağ'a Yahudi Sürgünlerine Genel Bakış

Overwiev Of Jewish Exiles From Antiquity To The Middle Ages

Yasemin GÜNER

Doktora Öğrencisi, Manisa Celal Bayar Üniversitesi, Tarih Anabilim Dalı
ORCID: 00

ÖZET

Tarih boyunca göç ve sürgünlere maruz kalan Yahudi toplumunun ilk göçü, ataları Hz. İbrahim'in M.Ö. XXI-XX yüzyıllarda yaşadığı Mezopotamya'dan, Tanrı'nın vahyi ile Kenan (Filistin) topraklarına göç etmesiyle başlar. Bir süre sonra Kenan topraklarındaki kuraklık yüzünden Mısır'a göç etmek zorunda kalan Yahudiler burada yaşadıkları 400 yıllık dönemin ardından firavunlar döneminde köleleştirilmiş ve onları bu esaretten Hz. Musa kurtarmıştır. M.Ö. XIII. yüzyılda Hz. Musa önderliğinde Mısır'dan çıkan Yahudiler, bu dönemde Sina Dağı'nda Tanrı ile ahidleşmiştir. Ahde göre, Tevrat kuralları doğrultusunda yaşamaları karşılığında Tanrı tarafından seçilmiş bir kavim olarak kendilerine Kenan toprakları bahşedilmiştir. Ancak ahde uymayıp Hz. Musa'ya isyan eden bu ilk nesil, Tanrı'ya karşı gelmenin cezası olarak kırk yıl boyunca çöle mahkum edilip kendilerine vaad edilen topraklardan men edilmişlerdir. Hz. Musa'nın ölümünden sonra Kenan topraklarını ele geçiren İsrailoğulları, hakimler adı verilen dini liderler önderliğinde yerleşik yaşama geçerek Kenan topraklarında bir krallık kurmuşlardır. İsrail Kralı olan Davud ve oğlu Süleyman döneminde Kudüs fethedilerek Krallık en geniş sınırlarına ulaşmış ve büyük bir mabed inşa edilmiştir. Ancak MÖ.931 yılında Krallık kuzeyde İsrail ve güneyde Yahuda Krallıkları olarak ikiye bölünmüştür. Bu dönemden sonra Yahudiler, yaşadıkları topraklardaki hakim egemen güçlerin etkisiyle önce Asur ve Babillilerin daha sonra Roma İmparatorluğu'nun sürgünlerine maruz kalmış ve kendi dinlerini muhafaza edip hayatta kalmaya çalışmışlardır. Miladi 1. Yüzyılda Hz. İsa'nın Hristiyanlığı tebliği ile başlayan süreçte ise paganist inanca sahip Roma İmparatorluğu başlangıçta bu durumu Yahudilik içerisinde dini bir reform hareketi olarak görmüştür. Ancak Hz. İsa'nın ölümünden sonra Hristiyanlık, havarilerin misyon faaliyetleriyle birlikte Roma topraklarında hızla yayılmıştır. Roma İmparatorluğu, imparatorluk dininin etkinliğini korumaya çalışırken imparatorun beşeri otoritesini reddedip paganizmi yok sayan Hristiyanlığı kendisi için tehdit olarak görmüş ve Yahudilerin dini hayatlarına müdahaleleri arttırmıştır. Bu sebeple ortaya çıkan Yahudi isyanları Miladi 70 yılında Süleyman Tapınağı'nın yıkılması ve Yahudilerin Kudüs'den kovulmalarıyla sonuçlanmıştır. Bu dönemden sonra Roma İmparatorluğu topraklarına dağılıp diaspora yaşamı süren Yahudiler, Hristiyanlığın imparatorluğun resmi dini olarak kabul edilmesinden sonra zor günler geçirmişlerdir. Roma İmparatorluğu'nun yıkılmasından sonra kurulan merkezi krallıklarda da Yahudilerin durumu değişmemiştir. Haçlı seferleriyle Yahudilere karşı zirveye ulaşan şiddetli kovulmalar izlemiştir. 1290' İngiltere'den, 1306, 1322 ve 1394'de Fransa'dan, 1492'de İspanya'dan kovulan Yahudiler için Osmanlı İmparatorluğu bir sığınak olacaktır.

Anahtar Kelimeler: Yahudi, Göç, Hristiyanlık, Sürgün.

ABSTRACT

The first exodus of the Jewish community, which had been subjected to migration and exile since their first period on the historical stage, was described in the Bible saons. It begins when Abraham emigrated from Mesopotamia, where he lived in the B.C. XXI-XX centuries, to the Land of Canaan (Palestine) by the revelation of God. However, after a period of time, jews who were forced to emigrate to Egypt due to the drought that admonished in the land of Canaan were enslaved during the pharaohs' reign after a 400-year period of prosperity, and saved them from captivity. Moses is over. B.C. XIII. century, Hz. The Jews, who came out of Egypt under the leadership of Moses, had covered with God on Mount Sinai during this period and, according to this covenant, the lands of Kenan were bestowed on them as a tribe chosen and blessed by God in exchange for living in accordance with the Torah rules. However, this first generation,

who disobeyed this deed and rebelled against Moses, were condemned to the desert for forty years as punishment for defying God and banned from the promised land (arz-i mevud). After the death of Moses, the Israelites who seized the lands of Canaan, under the leadership of religious leaders called judges, settled down and established a kingdom of their own tribe in the land of Canaan. David, the King of Israel, conquered Jerusalem and reached the kingdom's widest borders. During the reign of his son, King Solomon, a large shrine was built in Jerusalem. After the death of King Solomon, in 931 BC, the Kingdom was divided into Israel in the north and Judah in the south. After this period, Jews were subjected to the exiles of Assyrians and Babylonians and then the Roman Empire under the influence of the dominant powers in their lands, and kept their religious teachings in diaspora life and survived. They have worked. In the period beginning with the new religious communiqué of Jesus Christ in the 1st century, the Roman Empire, which had pagan religious beliefs, initially saw this as a religious reform movement within Judaism. However, after the death of Jesus, Christianity was introduced as a new religion by St. Paul and spread rapidly on Roman lands with mission activities. During this period, the Roman Empire, while trying to preserve the effectiveness of the imperial religion, saw Christianity as a threat to itself, rejecting the emperor's human authority and ignoring the pagan gods and the cult of the empire. In addition, the Roman emperors, who claimed absolute supremacy, increased the intervention of Jews in their religious lives. Jewish revolts that emerged for this reason resulted in the demolition of the Solomon Temple in 70 AD and the expulsion of Jews from Jerusalem. After this period, Jews who spread to the territory of the Roman Empire and lived as diaspora shaded hard times after Christianity was accepted as the official religion of the empire. When Christianity became a dominant force in the religious structure of society, Jews became epidemics, wars, etc. during this period. They were seen as the source of all evil. The status of Jews remained unchanged in the central kingdoms established on European lands after the fall of the Roman Empire. With the Crusades, violence against Jews reached its peak, followed by expulsions. The Ottoman Empire was a refuge for Jews expelled from England in 1290, France in 1306, 1322 and 1394, and Spain in 1492.

Key Words: Jews, Migration, Christianity, Exile.

GİRİŞ

Tarihi süreçte ilk dönemden itibaren yaşadıkları göçler ve sürgünler karşısında ayakta kalmayı başarıp kendi milli benliklerini muhafaza eden Yahudi toplumu bu noktada tarihin en dirençli toplumlardan biri olarak nitelendirilebilir. Yahudi kelimesinin genellikle hem bir ırkı hem de bir dini ifade etmek için kullanıldığı görülmektedir. Çünkü müntesibi günümüze kadar gelen en eski tek tanrılı din olan Musevilik, Yahudi ırkına münhasır kalmıştır.

İsrail, İbrani ve Yahudi gibi terimlerle adlandırılan bu milletle ilgili en eski bilgiler, tarihi verilerden ziyade Yahudi kutsal metinlerinde yer alan anlatıma dayanmaktadır. Buna göre Yahudilerin etnik kökenleri ilk İbrani atası kabul edilen Hz. İbrahim'e ve ondan sonra gelen iki İbrani atasına yani oğlu Hz. İshak ve torunu Yakub'a dayandırılmaktadır. (Gürkan, 2013:226)

Tevrat'ta göçebe bir İbrani olarak nitelendirilen İbrahim, (Tekvin 14/13, Tesniye 26/5) aynı zamanda Yahudi dininin de kurucusudur. Kutsal Kitap'a göre Tanrı O'nu, çocuklarına ve soyundan gelenlere "adaletli ve erdemli davranarak Tanrı yolunu öğretsin" diye seçmiştir. (Tanyu, 1976:21) Yahudilik Seçilmiş olmanın yanında Ahid'e dayalı bir dindir. Tevrat'ta göre Tanrı Nuh ile ahid yapmıştır. Bu ahide göre Tanrı Nuh'a putperestliği yasaklamış ve bunun karşılığı olarak da, bir daha dünyayı yıkmamayı taahhüd etmiştir. Bu ahidleşmenin nişanı olarak gökkuşağı gösterilmiştir. (Tekvîn, 8/13-9/17)

Ahid daha sonra Hz. İbrahim'e tevdi edilmiştir. Tevrat'ta bu ahidleşme şöyle anlatılır: "Avram doksan dokuz yaşındayken RAB ona görünerek, "Ben Her Şeye Gücü Yeten Tanrı'yım" dedi, "Benim yolumda yürü, kusursuz ol. Seninle yaptığım antlaşmayı sürdüreceğim, soyunu alabildiğine çoğaltacağım" Avram yüzüstü yere kapandı. Tanrı, "Seninle yaptığım antlaşma şudur" dedi, "Birçok ulusun babası olacaksın. Artık adın Avram değil, İbrahim olacak. Çünkü seni birçok ulusun babası yapacağım. Seni çok verimli kılacağım. Soyundan uluslar doğacak, krallar çıkacak. Antlaşmamı seninle ve soyunla kuşaklar boyunca, sonsuza dek sürdüreceğim. Senin, senden sonra da soyunun Tanrısı olacağım. Bir yabancı olarak yaşadığın toprakları, bütün Kenan ülkesini sonsuza dek mülkünüz olmak üzere sana ve soyuna vereceğim. Onların Tanrısı olacağım." Tanrı İbrahim'e, "Sen ve soyun kuşaklar boyu antlaşmama bağlı kalmalısınız" dedi, "Seninle ve soyunla

yaptığım antlaşmanın koşulu şudur: Aranızdaki erkeklerin hepsi sünnet edilecek. Sünnet olmalısınız. Sünnet aramızdaki antlaşmanın belirtisi olacak. Evinizde doğmuş ya da soyunuzdan olmayan bir yabancidan satın alınmış köleler dahil sekiz günlük her erkek çocuk sünnet edilecek. Gelecek kuşaklarınız boyunca sürecek bu. Evinizde doğan ya da satın aldığımız her çocuk kesinlikle sünnet edilecek. Bedeninizdeki bu belirti sonsuza dek sürecek antlaşmamın simgesi olacak. Sünnet edilmemiş her erkek halkının arasından atılacak, çünkü antlaşmamı bozmuş demektir.”(Tekvin,17/10)

Bu nedenle Yahudilik, bir ahid dini olarak da bilinmekte ve İsrailoğullarının başına gelen bütün sıkıntıların, onların bu ahde uymayıp verdikleri sözü tutmamalarından ileri geldiği kendi Kutsal Kitaplarında ve Kuran-Kerim’de belirtilmektedir.(Kurt,2006:61)

2. İLK DÖNEM GÖÇLERİ

Yahudilerin ilk göçü, Hz. İbrahim’in M.Ö. XXI-XX yüzyıllarda yaşadığı Mezopotamya’dan, Tanrı’nın vahyi ile Kenan (Filistin) topraklarına göç etmesiyle başlar.(Tekvin11/31,12/9)Bu dönemde kalabalık bir nesile sahip olacağına dair ilahi vaadin sonucu olarak oğulları Hz. İsmail ve Hz. İshak doğmuş ve İbrahim’in soyunun taşıyıcısı olarak İshak ve oğlu Yakup seçilerek Kenan toprakları mülk olarak onun soyuna verilmiştir.(Tekvin 12/2,15/4,18/21)Kenan topraklarında baş gösteren kuraklık neticesinde Mısır’a göç eden Yahudiler burada 430 yıl yaşamışlardır.(Çıkış12/40) Bu dönemden sonra firavunlar döneminde köleleştirilen Yahudileri Mısır esaretinden kurtaran Hz. Musa olacaktır.

M.Ö. XIII. yüzyılda Hz. Musa önderliğinde Mısır’dan çıkan Yahudiler bu dönemde Sina Dağı’nda Tanrı ile ahidleşmiş ve bu ahde göre, Tevrat kuralları doğrultusunda yaşamaları karşılığında Tanrı tarafından seçilmiş ve kutsanmış bir kavim olarak kendilerine Kenan toprakları bahşedilmiştir.(Çıkış19/24,Tesniye 26/29)Ancak bu ahde uymayıp Hz. Musa’ya isyan eden bu ilk nesil, Tanrı’ya karşı gelmenin cezası olarak kırk yıl boyunca çöle mahkum edilip kendilerine vaad edilen topraklardan (arz-ı mevud) men edilmişlerdir. Çölde yaşadıkları bu dönemde İsrailoğulları, Tanrı tarafından Hz. Musa’ya bildirilen on emir levhalarının muhafaza edildiği ahit sandığının da içine konulduğu taşınabilir bir tapınak eşliğinde ve Tanrı’nın rehberliğinde yaşamışlardır. (Gürkan,2013:227)

Bu dönemden sonraki tarihi süreçte Yahudilerin en önemli amacı Tanrı tarafından kendilerine vaad edilen bu topraklara ulaşmak olacaktır.Hz.Musa’nın ölümünden sonra liderleri Yeşu peygamber önderliğinde Kenan topraklarının büyük bir kısmını ele geçiren İsrailoğulları bu toprakları on iki kabile arasında taksim etmiştir.Yeşu peygamberin ölümünden sonra Hakimler adı verilen seçilmiş dini liderler önderliğinde yaşayan Yahudiler Kenanlı kavimlerle mücadele içinde olduklarından merkezi bir idarenin gerekliliğine ihtiyaç duyup Peygamberleri Samuel’e bir kral seçmeyi teklif etmişlerdir.Bunun üzerine Tanrı ile konuşan Samuel, Saul’ü kral olarak seçmiştir. (I.Samuel 8/10) Saul’ün ölümünden sonra Yahuda kabilesinden Davud, kral olarak seçilmiştir.Kudüs’ü alarak krallığı en geniş sınırlara ulaştıran Davud’dan sonra oğlu ve halefi Kral Süleyman döneminde Kudüs’de görkemli bir mabed inşa edilip on emrin muhafaza edildiği ahid sandığı bu mabede yerleştirilmiştir. (I.Krallar 6/8,II.Tarihler) İsrailoğulları tarihinin en parlak dönemi olarak kabul edilen bu dönem M.Ö. 931 yılında Kral Süleyman’ın ölümünden sonra krallığın kuzeyde İsrail ve güneyde Yahuda krallıkları olmak üzere ikiye bölünmesiyle son bulmuştur.

Bölünmüş Krallık döneminde dönem peygamberlerinin uyarılarına rağmen Tevrat öğretisinden saparak politesit inançlara yönelmeleri sonrasında İsrail Krallığı’nın Asurlular tarafından işgal edilip Asurlular tarafından sürgüne gönderilmeleri ilahi bir ceza olarak nitelendirilmiştir. Bununla ilgili olarak Tevrat’ta yer alan bölümler dikkat çekicidir:

“RAB İsrail halkını cezalandıracak. İsrail halkı suda sallanan bir kamışa dönecek. RAB onları atalarına vermiş olduğu bu iyi topraklardan söküp Fırat Irmağı’nın ötelere dağıtacak. Çünkü

Aşera putlarını dikerek RAB'bi öfkeliendirdiler. Yarovam'ın işlediği ve İsrail halkını sürüklediği günahlar yüzünden RAB İsrail'i terk edecek.” (I.Krallar 14/15-16)

“Asur Kralı İsrail topraklarına saldırdı. Samiriye'yi kuşattı. Kuşatma üç yıl sürdü. Hoşea'nın krallığının dokuzuncu yılında Asur Kralı Samiriye'yi ele geçirdi. İsrail halkını Asur'a sürdü. Onları Halah'a, Habur Irmağı kıyısındaki Gozan'a ve Med kentlerine yerleştirdi. Bütün bunlar kendilerini Mısır Firavunu'nun boyunduruğundan kurtarıp Mısır'dan çıkararak Tanrıları RAB'be karşı günah işledikleri için İsraililer'in başına geldi. Çünkü başka ilahlara tapmışlar, RAB'bin İsrail halkının önünden kovmuş olduğu ulusların törelerine ve İsrail krallarının koyduğu kurallara göre yaşamışlardır.” (II.Krallar 17:5-8)

Asur Kralı Sargon'un İsrail Krallığını işgalinden sonra bölge halkı Halah,Gozan ve Med kentlerine sürgün edilmiş ve sürgün sonucu boşalan bölgelere ise Babil, Kuta, Avva, Hamat ve Sefarvaim'den getirilen halklar yerleştirilmiştir. İsrail Krallığının yıkılmasından sonraki dönemde Yahudiler diğer topluluklarla yapılan evlenme ve bu ulusların dinlerini benimseme gibi nedenlerle milli ve dini varlıklarını koruyamamışlardır. (Kurt,2008:262)Bu sürgünle birlikte Yahudi geleneğinde “kayıp on iki kabile” efsanesi ortaya çıkmış ve bölgenin güneyindeki Yahuda ve Bünyamin kabileleriyle Levililer dışında kalan İsrail kabilelerinin varlıklarının sona erdiği düşünülmüştür.(Gürkan,2013:226, Besalel,2003:50)

İsrail Krallığı'nın yıkılmasından sonraki süreçte Yahuda Krallığı ilk dönemde Asur'a bağlı bir konumda kalsada bu topraklar MÖ.587'de Babil Kralı Nebukadnezar tarafından işgal edilmiş ve Kutsal Mabed'leri yıkılan Yahudiler Babil'den sürgün edilmişlerdir.Kudüs'ün işgal edilip Tapınağın yıkılması ve sürgün sonucunda Yahudi toplumunun dini ve hatta toplumsal konulardaki öndeliğini peygamberler yapmıştır. Bu ikinci yıkım Yahudi tarihinin ilk büyük sürgünü kabul edilmiş ve bu dönemden sonra yaşadıkları bu süreci Tanrının bir cezası olarak gören Yahudiler, tamamen monoteizmi benimsemişlerdir.

Mö.538'de Pers Kralı Cyrus, Babillileri yenilgiye uğratarak Yahudilerin Kudüs'e dönüp burada mabedlerini inşa etmesine izin vermiştir. Bu dönemde liderleri Ezra öncülüğünde teşkilatlanmış Yahudilerin yabancı kadınlarla evlenmeleri yasaklanarak milli benlikleri korunmaya çalışılmıştır.(Ezra 9/1) Bu dönemden sonra bölge MÖ.332'de Makedonya Kralı Büyük İskender tarafından ele geçirilmiş ve Filistin topraklarında Grek hakimiyeti başlamıştır. Büyük İskender hakimiyetinde Yahudiler vergiye bağlanarak dinlerinde ve yaşayışlarında serbest oldukları bildirilmiştir.(Eroğlu,2000:33)Bu Hellenistik dönemde Filistin'deki merkezi Yahudiliğin yanı sıra diaspora Yahudiliği oluşmuş ve İskenderiye ve Antakya'da önemli merkezler haline alarak Yahudiliğin kutsal metinleri Yunancaya çevrilmiştir.

Büyük İskender'in ölümünden sonra Yahuda Krallığı önce Mısır merkezli Ptolemaios daha sonra Suriye merkezli Selevkos krallıkları tarafından yönetilmiştir.Yoğun Helenleştirme politikasına karşı Makabi İsyanını başlatan (Mö 167-164) Yahudiler ağır kayıplara rağmen zaferle sonuçlanan bu direiş sonucunda Haşmonay Hanedanı yönetiminde yarı bağımsız bir krallık statüsüne kavuşmuşlardır. (Gürkan,2013:226)Bu durum MÖ. 63'de Roma İmparatorluğu'nun zayıflayan Selevkos Krallığını ve Yahuda Krallığını ele geçirmesine kadar sürmüştür.İsa Mesih hareketinin ortaya çıkışıyla birlikte Yahudiler arasında yaşanan iç mücadele Roma Valisi Pilatus tarafından İsa'nın çarmıha gerilmesiyle sonuçlanmış ve bundan sonra Roma yönetimi Yahudilerin dini hayatına müdahalesi artmıştır.Bu müdahaleler sonucu çıkan Yahudi İsyanları kanlı bir şekilde bastırılmış ve 70 yılında mabed yıkılmıştır. Mabedin yıkılmasıyla ortaya çıkan Bar Kohba isyanı da Roma karşısında başarısızlıkla sonuçlanmıştır.Titus'un Kudüs Tapınağı'nı yıkarak Yahudileri gemilere doldurup Avrupa içlerine sürmüştür.Rus asıllı gazeteci Nikola Notoviç'in 1887'de Tibet'te bulunduğu Tibet İncili'nde (II. Zzyılda yazılmıştır.) bu duruma işaret edilerek, *“Putperestler deniz ötesinden Romalılar'ın ülkesinden gelmişlerdi.Onlar Yahudileri istila ettiler.Onların yiğit görünümlü olanlarını savaşçı yapıyor, kadınlarını kendilerine alıyor, sıradan binlerce insanı esir*

olarak deniz ötesine gönderiyorlardı.” denilmektedir.(Batur,2005:17) Bu dönemde bölge Suriye’ye bağlanarak Yahudilerin Kudüs’e girmeleri yasaklanmış ve Yahudiler için diaspora dönemi başlamıştır.

3.ORTAÇAĞ AVRUPA’SINDA SÜRGÜN

İlk dönemde Yahudilik içinde bir reform hareketi olarak görülen İsa hareketi, Hz.İsa’nın çarmıha gerilmesinden sonraki dönemde başta Aziz Pavlus olmak üzere diğer havarilerin misyonerlik faaliyetleri sonucu Roma İmparatorluğu topraklarında kabul görecektir. İmparator Konstantin’in (306-337) Hristiyanlığı kabul edip Hristiyanlığı diğer dinlerle eşit hale getiren bir ferman yayınlaması ve İmparator Theodosius’un Hristiyanlığı devletin resmi dini ilan etmesiyle birlikte Yahudiler için kötü günlerin başlangıcı olmuştur.(Ostrogorsky,2006:49) Hakim Hristiyan toplumda Tanrı katili olarak nitelendirilen Yahudiler, Hristiyanlar için bir tehdit olarak algılanmış salgın hastalıklar ve diğer kötülüklerin kaynağı olarak görülmüşlerdir. (Cohen,1997:64-65)

İlk zamanlar Yahudiler Akdeniz kıyılarında Sicilya, İspanya ve Fransa’nın güney bölgelerinde yaşarken daha sonraları ticaret güzergahlarını takip ederek Kuzey Fransa, Almanya ve İngiltere topraklarına yerleşmişlerdir. Ancak İspanya haricinde diğer topraklarda toplam nüfusa oranla sayıları oldukça azdır. (Kaleli,2019:577)

375 Kavimler göçü sonrasındaki süreçte yıkılan Batı Roma İmparatorluğu topraklarında kurulan Barbar Krallıklar döneminde de Yahudiler için durum değişmemiştir. Bir devlet siyaseti olarak meşruiyet kazanmak amacı ile Hristiyanlığı benimseyen Barbar Krallıklar için Yahudiler dini birliği sağlama yolundaki bir engel olarak görülmüştür. Örneğin İspanya topraklarında hüküm süren Vizigot Kralı I.Rekared 586 yılında Hristiyanlığı kabul ettikten sonra Avrupa’da Yahudi karşıtı ilk yasayı çıkartmış ve Yahudilere her alanda sınırlamalar getirerek Katolikliğe girmelerini istemiştir. Bu dönemde din değiştirenler sureten Hristiyan gözüktüp gizlice Yahudiliğe bağlılıklarını devam ettirince Yahudilik gizli bir boyuta geçmiştir. (Johnson,2000:223)Yahudilerin bu durumu Endülüs Müslümanlarının İspanya’yı fethiyle son bulacaktır. Endülüs İspanya’sının hoşgörü ortamında altın çağı yaşayan Yahudiler dini,sosyal ve kültürel açıdan teşkilatlanmıştır.(Besalel,2003:77; Cohen,1997:31) Kurtuba, Gırnata, Toledo ve Saragoza gibi şehirler Yahudilerin ağırlıklı olarak yaşadıkları yerler haline almıştır. (Özdemir,1997:37,38)Özellikle Cordoba Yahudiler için akademik bir merkez haline almıştır.Bu refah ortamı Hristiyan krallıkların Reconquista hareketi ile son bulacaktır.1085 yılında Kastilya Kralı VI. Alfonso’nun Toledo’yu işgali ile başlayan süreç 1492 yılında Granada’nın düşerek bölgedeki İslam hakimiyetinin bitmesiyle son bulacaktır.Siyasal gücün ağırlık merkezinin Hristiyanlara geçtiği bu dönem İspanya’daki Yahudilere Hristiyanlığın zorla kabul ettirilmesiyle başlamış ve XV. Yüzyıl boyunca sürmüştür. Avrupa’da yaşanan krizler, veba salgınları ve kıtlığın yaşandığı bu dönemde tüm kötülüklerin kaynağı olarak görülen Yahudiler için iki seçenek vardır: Hristiyanlığı kabul etmek yada ölüm. Yapılan katliamlardan sonra Yahudilerin bir kısmı samimiyetle Hristiyanlığı kabul ederken bir kısmı da Hristiyan ibadet şekillerini uyguluyormuş gibi gözüktüp gizlice kendi inançlarını sürdüren ve “conversos” ve “marrano” terimiyle anılan Yahudiler olmuştur. (Eco,2010:206,207)

Toprak sahibi olmalarında herhangi bir engel olmasada Musevilerin Hristiyan köle yada serfleri çiftliklerinde çalıştırması yasaktı.Ucuz işçi bulmadaki bu olanaksızlık yüzünden Hristiyan rakipleri ile mücadele edemeyen Yahudilerin bir kısmı ticarete yönelirken bir kısmında Hristiyanların dini yasaklar sebebiyle yapamadıkları tefeciliğe yönelmişlerdir.Küçük dükkan sahibi ve zanaatkar olarak geçimlerini sağlayan Yahudiler Avrupa’nın finans ihtiyacını karşılayan faizcilik faaliyetleri ile günümüzdeki bankaların görevini üstlenip hükümdarlara dahi finans sağlayınca ekonomik açıdan güçlenmişler ancak birçok Hristiyan borçlununda antipati ve nefretine sebep oldular. (Attali,2017:129)

İlk dönemde Tanrı katili olarak görülen Yahudiler,1348'lerde yaşanan veba salgının sebebi olarak gösterilmelerinin yanında Hristiyanların kan iftiralaları ile karşı karşıya kalmışlardır. (Porter,2014:55)Buna göre Paskalya gibi kutsal bayramlarının arifesinde Hristiyan çocukları kaçırap, Hz.İsa'nın çarmıha gerilmesini canlandırırçasına eziyet ederek öldürdükleri, hatta kanlarını akıtıp yaptıkları ekmeklerde kullandıklarına dair iftiralalar (Özmen,2017:154)Yahudilere karşı şiddeti arttırmış özellige Haçlı Seferleri döneminde bu şiddet zirveye ulaşmıştır. Birinci Haçlı Seferinde Speyer, Metz, Worms, Mainz ve Köln gibi Almanya'nın çeşitli şehirlerinde yaşayan Yahudiler bu antisemitik saldırıların hedefi olmuşlardır. (Runciman,1998:107) Kan iftiralaları ile ilgili ilk suçlamanın 1144 yılında Norwich'te yapıldığı görülmektedir ve 1255'de bir çocuğun işkence edilerek öldürülmesine dair söylenti neticesinde 19 Yahudi Londra'da asılmıştır. (Goff,2017:103)

Kan iftiralaları sonucu engizisyon mahkemelerinde yargılanıp yakılan (Lea,2011:111), şiddete maruz kalan Yahudiler 1290'da İngiltere'den, 1306,1322 ve 1394'te Fransa'dan,1450'de İspanya'dan ve 1492'de Portekiz'den kovulan Yahudiler bu sürgünlerden sonra Avrupa'nın doğusundaki ülkelere göç etmişlerdir.(Arslan,2006:15;Lewis,1997:)Bu dönemde İspanya'yı terk etmek zorunda bırakılan Yahudilere kucak açan II.Bayezid Kemal Reis komutasında Osmanlı donanmasını İspanya'ya göndererek, 150 bin Yahudi'nin güvenle, Osmanlı topraklarına ulaşmasını sağlamıştır.

4.SONUÇ

Ortaçağ Avrupa'sında antisemitizmin arkasındaki temel neden kurulan ulus-devletlerinin içe kapanık feodal sistemden sıyrılarak ticarete yönelmeleri sonucu ortaya çıkan ekonomik gelişmedir. Batı Avrupa kentlerinde gelişen yerel tüccar sınıfı için rakip olarak görülen Yahudilerin bu ticari faaliyet alanlarından uzaklaştırılmaya çalışılmasına sebep olmuştur. Soylulara ve küçük üreticilere verdikleri ticari kredilerle ayakta durmaya çalışan Yahudiler, Ortaçağ Avrupa Devletlerinde uygulanan keyfi vergilerle aslında Hristiyanlardan aldıklarını onlara geri vermişlerdir. Yerel tüccarlar ve gelişen yeni burjuvazi için meta ekonomisinin gelişmesi kredi kaynaklarının artmasına sebep olmuş ve toplumun bu kesiminin Yahudi sermayesine bağlılığı azalmıştır. Aslında feodal sistemin çöküşüne ve bir anlamda merkantalizm çağının başlamasına neden olan Yahudiler, Ortaçağ Avrupa devletleri için gözden çıkarılmıştır. Sonuç itibari ile İlkçağ'dan itibaren çeşitli göç ve sürgünlere maruz kalan Yahudi toplumunun ilk dönem sürgünlerinin temelinde yatan dini nedenlerin yerini Ortaçağda siyasi ve ekonomik nedenler almıştır.

KAYNAKÇA

1. Kuran-ı Kerim
2. Kitab-ı Mukaddes
3. Arslan, A. (2006). Avrupa'dan Türkiye'ye İkinci Yahudi Göçü,İstanbul.
4. Attali, J. (2017).Yahudiler Dünya ve Para Yahudi Halkının Ekonomik Tarihi,İstanbul.
5. Batur,A. (2005). "Yahudilerin Hazar Yolculuğu",Tarih ve Düşünce Dergisi
6. Besalel,Y.(2003) Yahudi Tarihi,İstanbul.
7. Cohen,M.R.(1997).Haç ve Hilal Altında Ortaçağda Yahudiler,çev.Ahmet Fethi,İstanbul.
8. Eco,U.(2010) Ortaçağ Keşifler, Ticaret,Ütopylar,İstanbul
9. Eroğlu,A. H. (2000).Osmanlı Devleti'nde Yahudiler,Ankara.
10. Gürkan,S.(2013). "Yahudilik", TDV İslam Ansiklopedisi, (43):226-232,İstanbul
11. Johnson, P.(2000).Yahudi Tarihi,İstanbul.
12. Kaleli, E.(2019), "Ortaçağ Avrupa'sında Yahudilerin Genel Durumu ve Las Siete Partidas'a (1265) Göre Yasal Statüleri", Turkish Studies Historical Analysis,14(3):577-592.
13. Kurt, A. (2006).“Yahudilik'te Sürgün Teolojisi Tanrısal Bir Ceza Olarak Sürgün”,Dini Araştırmalar, 9(25), 61-78.

14. Kurt, A. (2008).“Yahudilikte Sürgün Metaforu: 'Boş Ülke' Miti ve 'İncir' Benzetmesi Çerçevesinde Bir Değerlendirme”, Milet ve Nihal,5(3) ,262-264.
15. Le Goff, J. (2017). Avrupa'nın Doğuşu, çev. Timuçin Binder, İstanbul.
16. Lewis, B. (1997).Çatışan Kültürler, Keşifler Çağında Hristiyanlar, Müslümanlar, Yahudiler, İstanbul.
17. Ostrogorsky,G. (2006).Bizans Devleti Tarihi,Ankara
18. Özdemir,M (1997). Endülüs Müslümanları II,Ankara.
19. Özmen, S. (2017). “Batıda Yahudilere Yönelik Kan İftiraları”,Türk&İslam Dünyası Sosyal Araştırmalar Dergisi, 4(13):154-163.
20. Porter, C. M. (2014). "The Black Death and Persecution of the Jews", Saber and Scroll,3(1): 55-65.
21. Runciman, S. (1998). Haçlı Seferleri Tarihi I, Ankara.
22. Tanyu,H. (1976). Tarih Boyunca Yahudiler ve Türkler, Yağmur Yayınevi,c.1,s.21,İstanbul.